

# HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za po godinu K 6. — Za Šibenik na godinu donošanjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuzivo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

## Pogubno otezanje.

Već se odavna kod nas povelja rieč o velikoj nuždi jedinstvenog narodnog odpora proti navalama raznih protivnika i tudjinaca, koji nas u našoj domovini, protežirani od narodnih vlada i uprava, na bezobrazni način izazivlju; davno se kod nas govori, kako je naša nesloga i strančarska osjeljivost i nadmetljivost kriva svakome zlu, te nas snalazi; davno se tvrdi, da će nam bit uvijek teško, da ćemo bit uvijek poniživani, ugnjetavani i izigrani dokle god ne izstupimo složno kao čitav narod preko svih naših narodnih predstavnika pred zajedničke neprijatelje, da im omeogućimo svako daljnje prodiranje, svaki daljni napadaj i izazov. Jest, davno se o svemu tome govori i piše, ali mi jednako uvijek ostajemo pri starome. Ne samo, nego kad se je u nas potakla akcija za okupljanje svih narodnih sila, za okup narodnog parlamenta, tad su proti toj akciji, zametnutoj u najobilnijoj namjeri, u najčišćoj želji, da se učini kraj nesnosnom našem predjednom stanju, graknuli sa svih strana razvikani rodoljublji, da je to akcija, naručena iz Beča, da je to izdaja narodne stvari, da je to slavonsrbština i sto drugih blezgarja i zloba izvalili, i bilo ih je, pače ima ih još, koji im sliepju vjeruju, koji ne vide, da sva ta graja potiče od ljudi skučenih pod jaram tudjinskog služništva i plaćenstva.

Ima li, može li bit jednog Hrvata, koji nebi danas uvidio, da je jedinstveni narodni rad i odpor proti neprijateljima Hrvatske ona jedina i prieka nužda, kojoj treba svakako udovoljiti, ako hoćemo, da se kao narod održimo! Jest, to svak uvidja, za tim svak čezne, ali do realna rada, do ostvarenja toga ne dolazimo. Vrieme prolazi, a mi svaki dan upadamo, u to gore kušnje i u sve veća poniženja. Ovo otezanje u nastojanju da se okupimo, da koncentriramo naše narodne snage, može da nam se ljuto osveti, da se provuče do u vrieme, kad će već bit nemoguća svaka akcija u tom pravcu na veliku, silnu radost, svih nam dušmana a osobito onih kukavelja, koji u našem narodu vode politiku himbe i varke, razmeću se rodoljubljem, a o namu su prosto, podlo oružje svega, što je proti narodu našemu.

Skrainjo je vrieme, da predjemo preko svih sićušnosti i mizerija, što nas ciepaaju; skrainjo je vrieme da prestanemo svakim oklevanjem i otezanjem, te da pregremo istinski i ozbiljno svugdje, gdje nas god ima, na rad oko okupljanja naroda u jednu vojsku, u jednu oporbu proti sustavu koji nas gnjavlj, razdvaja, izrabljuje i ponizuje u svim našim zemljama.

A da je skrainjo vrieme tome, uč nas najbolje drozvitost naših dušmana, Magjara, Niemaca i Talijanaca i navala tudjinaca u Hrvatsku.

Svak znade koja nasilja Niemci počinjaju proti Česima u Dolnoj Austriji. Više stotina hiljada ne smiju imati tamo svoje škole, jer je to historičko njemačko tlo, te stotine hiljada Čeha ne smiju tamo imati javnu svečanost, jer je to njemačko historičko tlo. Slavska društva, pa ni slavenski trgovci ne smiju izdavati slavenske plakate, jer oblasti — kojima je njemački jezik uredovnim jezikom — ne mogu cenzurirati te plakate. Dok se sa Slavenima ovako postupa, dotle slave Niemci u Rumi, u Srijemu, nesmetano narodno slavlj, uz sudjelovanje raznih njemačkih pjevačkih družtava i Turnvereina, a savez njemačkih visokoškolača održava baš u Rumi veliku skupštinu u prisutnosti svojih delegata iz Beča. Svak bi držao, da će Niemci sami uvidjeti, da ovdje prema njima vlada tolerancija, ali ne, oni naglasije, da svoju slavu mirno slave, ne stoga što bi Hrvati i Srbi bili prema njima tolerantni, već jer imaju pred njima respekta. Njihova snaga i ustrajnost — piše rumski „Volksblatt“ — omogućuje im u u Hrvatskoj nesmetano slaviti svoje slavje. Ova izjava je drzki izazov, na koji su se rumski pangermani odvadžili samo zato, jer znaju, da uživaju protekciju „najhrvatskije“ vlade, koja ruši i podkopa narodnu snagu. Za to su slobodno razklopavali narodnu snagu, za to su svoju slavu villi barjak svenjemstva, za to su svoju slavu

sami proglasili prkosnom demonstracijom proti našem narodu.

Tako se govori pod crno-zlatno-crvenom zastavom, pod vladom „najhrvatskije“ vlade, a u kićenom Srijemu, sielu biesnih radikalnih Srba.

Kako je poznato, imaju banovinski Hrvati svoj zemaljski statistički ured. Taj ured skuplja podatke o svemu, što se odnosi na sveobći naš život, pa prema tomu i o stanju žiteljstva. Nedavno je taj ured objelodanio podatke o izseljivanju i useljivanju žiteljstva u Hrvatskoj tečajem godine 1908. Pa što vidimo iz tih podataka? jednu tužnu i žalosnu istinu. Mi propadamo, nas nestaje, a tudjinci se množe, njih sve više, oni prodiru sve jače u domovinu našu. Promislite samo. Statistički ured veli, da smo u godini 1908. izgubili izseljenjem 764 osobe, dočim se je stranca uselilo 270 osoba, a od tih Madjara 142. Ovo se ne smije uzeti ni shvatiti na laku ruku, jer ove brojke otvaraju nam strašan pogled u budućnost. Neka se tako opetuje svake godine, naše će stanje biti vrlo žalostno, te će nam bit i kad i kamo gore nego danas.

Kamogod se okrenemo, svugdje vidimo, kako nas obkoljuju tudjinci, kako stvaraju udobne životne prilike, a naš narod, prasideoc u ovoj domovini, bježi odavle, bieda i zlo tjeraju ga sa rodjena praga. Da se u našoj domovini ne da živjeti, ne bi se ovamo toliko jagnili tudjinci i ne bi se ovdje tako ugodno nalazili. Pogledajte ih samo. Dolaze bosni i otčani, ciela imovina ne vriedi im pregršt filira, a za nekoliko godina, to su gavani, to su prvi ljudi u mjestu.

Ovo su sve činjenice, žalostne i gorke činjenice, koje bi nas morale već jednom dozvat pameti, taknuti duboko u čuvstvo našeg narodnog ponosa i trgnuti napokon iz ove današnje naše kobne neodlučnosti, u kojoj nas drže ponajviše sporedna i sićušna osobna ili mjestna pitanja.

Treba nam složna rada i jedinstvena odpora, treba nam raditi skupno za ono, što u nas ruše tudjinci i plaćenici, t. j. za slobodu i ujedinjenje celog naroda hrvatskoga, za njegovu prosvjetu i ekonomsko pridignuće, e da tako postane jak, sposoban odoljevati i budućim nastrijama dušmana, kojima će morat podlež, ako budu u njemu vladale i nadalje ovakove žalostne okolnosti i prilike, kakove su današnje.

Put je tome ukazani dobrano prokrcen; treba sada nastaviti, složno uprieti i doći do cilja, inače zlo i naopako. Svako otezanje u ovome poslu skroz je pogubno. —dis.

## „Svoj svomu!“

Jedan predlog. Odnosno članku u br. 101 „Hrv. Krune“: „Ugledajmo se u Čeha! Vršimo dužnost prema Istri“, te i radi obćenite devize i dužnosti rodoljubne: „Svoj svomu“ ja bih, za podpuni uspjeh u pitanju predložio što sledi:

1. Neka se u Splitu, Zadru, Šibeniku ili Dubrovniku sastavi promicateljni odbor naših trgovaca i obrtnika.

2. Neka taj odbor odredi mjesto i uređ dan za obći sastanak svih trgovaca i obrtnika iz pokrajine.

3. Neka sastanak odredi sve što je shodno i od potrebe za privesti kraju i podpuno staviti u djelo devizu: „Svoj svomu!“ na uhar narodne stvari u obće, napose za Istru.

4. Neka zaključke sastanka objelodani u svim našim novinama, pozivljuć sve naše obćine, narodna družtva, župnike i glavare, da donesu to do znanja puku u pojedinom selu uz potrebitu potuku i savjet, u koju svrhu imao bi se u svakom selu držati sastanak za dogovor.

Čim promicateljni odbor uređ sastanak, naši bi trgovci i obrtnici imali stupiti u dogovor i složno postat u ime svoje nekoliko ih izmedj sebe na obći sastanak.

Drugčije male koristi od svih članaka i preporuka po novinama. Pokušajte, braćo, i ne čete se pokajati!

Glas iz Stare Knežje.

## Analfabeti.

Nikada nije prijatelj, koji svoga druga ne opominje na njegove mane; nikada rodoljub, koji narod uzkrusuje, a ne gleda na njegove manjkavosti. Neuk narod nalčić na ranavo tjelo; te rane treba dakle ne pazeci na krik i vik otvarati, čistiti i liečiti.

Mi mislimo ovime na naše analfabete, ljude, koji neznaju u obće ili vrlo malo čitati i pisati. „Hrv. Rieč“ je nekoliko puta potakla u svojim uvodnim člancima pobuditi narod na okup i na rad. Zar je ona htjela tim da kaže, da treba narodu novaca u krilo bacati ili zatim raditi, da svaki postane narodnim zastupnikom i da se dade birati u carevinsko vieće? Ne. Ona htjela time reći, da se imadu naći putevi i sredstva, kojima će se narodu pomoći. A jedan od ovakovih puteva jest nauka ili prvi temeljni znanja, da se uzmogne ista postići.

U ostalim hrvatskim pokrajinama, gdje je narod prosvjetljeniji, gdje ima škola, gdje ima dobrovtora kako je bio pok. biskup Strossmajer, koji je narod školama snabdjevno, ipak se jošje opažaju analfabeti.

Da se ovomu zlu doskoči, osnulo se „Družtvo hrv. sveučilišnih gradjana za pouku analfabeta“ i član Stj. Škreblin držao je od 19. srpnja do 31. kolovoza svaki dan od 8 do 9 sati u jutro poduku. U utorak 31. kolovoza bit je izpit analfabetskog tečaja u Pregradi, isti je vanredno dobro izpao. Od 60 je učenika čitalo njih polovica kao da su svršili III. razred pučke škole. Ostali su osim 2, 3, čitali okreteno. Na izpitu je razdijelio izaslanik družtva svakome učeniku nekoliko knjižica, iz kojih su učenici na izpitu s podpunim razumjevanjem čitali, jasan dokaz, da ovakovi tečajevi odgovaraju svrsi, t. j. da analfabete direktno kulturno dižu, a mogu i na ostali narod djelovati.

A kako izgleda sa analfabetima ovdje u Dalmaciji?

Ne predležti mi o tom upravo nikakova statistika, a mislim, da bi bila suvišna, ta svaki peti zna čitati i pisati.

Krivnja je jedna, da ne ima škole i da naš narod ovdje jošje ne ima smista za nauk.

Jedan kaže: „Ja sam težak, neću učiti za doktora“, drugi kaže: „Ja sam mornar, naobraženi sam i prošao više svijeta neg onaj, koji me kani učiti“, a za najveće čudo osvjedočio sam se i o tom, da i neki drž. namještenici nisu umjeli čestito čitati, a ipak su maštali o podčinovničkim mjestima.

Da se narod iz ovih krivih nazora izvede i naš rad realizira, treba pitati: jesu li se ikad nalazili u neprilici, kad se imalo kakvo pismo napisati. Kako im je bilo pri srcu, kad su primili kakovo pismo u kojem se možda koja tajna nalazila i oni su morali bježati u susjeda, da mu pročita, što je napokon ciela okolica saznela. Kako će se vladati kad se radi o poslovnim ugovorima za izbjeći lihvarskim rukam; kako li u sudbenim poslovima; kod sastava oporuka? A oni što su si putujući morem u Levantu znanja stekli, jesu li ikada ili koliko puta njihovi putni članci — koji bi bili u ostalom vrlo zanimivi iz onih čarobnih krajeva — punili podlistke naših novina. Nisu, jer nisu posjedovali onu inteligenciju, kojom se ovakove zemlje prate; znali su jedino reći da je tamo vruće neg ovdje i da ima šarenih ljudi. Ili su možda sa azijskom inteligencijom s kinezim i japanskim carem u doticaj došli? Ne, već sa pukom — o čijoj velikoj narodnoj kulturi nam jošje nije ništa poznato, te su nam se jedino kakovom azijskom bolešu ili barbarskim primjerom vrtjeli, s kojim smo onda imali ovdje okapanja.

Da navedem ovdje primjer od koje je vriednosti znanje čitanja i pisanja.

Služeci svojedobno u ovdrašnoj domaćoj 22. pukovniji, bit je kapitan koji se (od kamariera u kavani) kod vojničtva kao samouk do kapetanske časti dovinuo. U ono doba bilo je to moguće. Kao čovjek i vlastitog izkustva, nazrivajuć i u drugim ljudima nekih sposobnosti za nauk, naloži da se svi analfabeti imadu podučavati i, pol sata na dan, u čita-

nju i pisanju, te povjeri tu funkciju meni. Nu pošto je bio analfabeta silan broj, morasmo se samo na aspirante od šarža ograničiti. Uspjeh je bio vrlo krasan; temeljne nauke i nješto vještnine su usvojili, poslie su se usavršivali, a što je danas od ovih ljudi, koji se prije nisu znali ni imenom podpisati? Evo, izpunili su mjesta serzenata u vojsci i žandarmeriji i rešpicijenti su kod financije; mjesta, koja bi inače morali tudji zaposjednuti.

Obćenito dakle rečeno, isto tako kao što se čovjek za tielo brine, imade se i za duh skrbiti, jer je duh ono, čim je Bog čovjeka od ostalih stvorova odlikovao. Ogavno je vidjeti osobu koja si tielo dobro nahrani i odpočila, a za duševnu hranu se ne stara. Dobro štivo promjeni jednoličnost misli, kripi tielo, čini život snosljivijim i ugodnijim. Neka bude jedan u narodu, koji imade smjelost kazati, da nije rado otvorio svoje uši i srce liepim pričam i pjesmam. A otkuda je to sve poteklo? Poteklo je iz nauke, a ključ je ovoj nauci znanje čitanja i pisanja, odstranjenje analfabetizma.

Konačno, svaki vodja stranke, bila ona koja mu i drago, treba da bude razumljen. A kako je to moguće među tolikim analfabetim? Mi želimo da nas narod sledi, da nas ne gleda sumnjivim okom; želimo da i oni dodju u naše redove. Nepošteno je u narodnoj borbi ostaviti se na pojedince, a drugi da ne nalaze ni za vriedno čitajući pratiti ono, što ostali za njegov rad. Najposlie i oni gori pitaju, gdje ti je narod, tko te je razumio?

Mi neimamo, kako je rečeno toliko škola i tko zna hoće li ih i biti. U nas neima ni tako blagovornog družtva za analfabete, pa si moramo inače pomoći.

Bez dvojbe će se koji naći ako i nisu sveučilištarci sa toliko spremne i vremena, da se ovoj korisnoj akciji u ime rodoljublja žrtvuju i štogod učine.

Dakle na posao!

M.

## Nadzorni odbor nad učenicima.

Šibenik, 14. rujna.

Na poziv g. načelnika sastala su se gospoda viš mjestni župnici, viš mjestni školski upravitelji i nekoliko gospode gradjana dne 13. t. mj. na večer u načelnikovo sobi na obćini, da se sporazume glede ustrojenja potrebitog građanskog nadzornog odbora nad učenicima, koji će polaziti novoustanovljenu realku u Šibeniku.

Na tome sastanku g. načelnik, nakon što je izerpiv prikazao svrhu i zadaću ovakova odbora, pod nadzorom kojega može još bolje da bude zajamčen napredak i dobar uspjeh djaka, pozvao je prisutne, da razgovorno iznesu svoje nazore u predmetu, a da se skupnim pretresanjem istoga dodje do boljih i korisnijih zaključaka.

Razpravljanje je trajalo preko jednog sata, a preko toga vidjelo se zbilja, da je svaki pozvanik živo zainteresovan i proniknut bio važnošću stvari. U glavnim zadatcima odbora poslušnet je posvemašnji sporazum, te je odlučeno ovaj odbor i proširiti, ako se za to uzade potreba, e da raznovrstni rad njegova nakada bude mogao biti podieljen medju njegove članove.

U odboru su sada ova lica: Dr. Ivo Krstelj, Paško Čtkara, Don Grgo kan. Tambača, Don Vicko kan. Karadije, Don Vicko Škarp, Jar Jakov Bartulović, Pop Gligorije Stojavljević, Rossini Ulderik, Šarić Marko, Batinica Ivan, Belamarić Vicko, Sinčić Slavomir, Novak Dušan, Sirovica Dinko, Selestin Marin, Skočić Niko, Kulić Vladimir, Trljaja Joso, Novak Krešimir, Jadronja Krsto, a k ovima i dva liečnika Dr. Frano Dulibić i Dr. Grgo Bogić.

Predsjednikom ovog nadzornog odbora nad učenicima izabran je g. načelnik Ivo Krstelj, a tajnikom g. Krešimir Novak, pučki učitelj.

Dok će ovaj odbor sa svoje strane razviti svu moguću djelatnost, da se što bolje

odazove svojoj plemenitoj zadaći, dotle već sada upozorujemo zanimane roditelje na okolnost, što im je ustrojenjem ovakog odbora pruženo jamstvo, da njihova djeca u Šibeniku ne će biti prepuštena nipošto samim sebi, nego da će imati nad sobom velik broj ljudi, zauzete za njihovo dobro. Upozornjemo ih još na jedno: Roditelji djece izvan Šibenika, koji žele posebnih obavijesti i naputaka u pogledu smještaja svoje djece u realku šibensku mogu se sada obratiti pismom direktne na „Nadzorni odbor nad učenicima“ u Šibeniku, a roditelji u mjestu mogu se u ovu istu svrhu obratiti direktne na tajnika nadzornog odbora g. Krešimira Novaka, ili na bilo kojeg od gori imenovanih članova.

Roditeljima izvan Šibenika, koji misle svoju djecu poslati na šibensku realku, došljedno namjestiti ih u dobre građanske obitelji, neka se na vrijeme, pače odmah, odboru javu, a tako isto neka se odboru odmah prijave stariješine onih obitelji u Šibeniku, koje su pripravne uzeti djecu izvana na hranu i spavanje, naznačivši mu dakako i odnosne uvjete.

Bilo bi vrlo uputno glede ustanovljenja broja djaka, da bi roditelji izvanjske djece digli odmah dotične biljegovane krštenice i poslali ih odboru, a tako isto i oni roditelji u gradu, koji će svoju djecu dati u realku. Ovo je tim potrebitije, jer u zadnji čas, kad naime započne upisivanje djece, ne će preostati nego ona sama tri dana vremena za prijavljivanje, a kad prođu ta tri dana, ne će biti više prilike da se naknadno liko upiše.

Vič. gospoda župnici učiniti će povalno djelo, ako na ove stvari upozore roditelje preko nedjeljne mise s oltara, a da oni budu upućeni na vrijeme o svemu, što im je učiniti.

Nadzorni odbor medju sastat će se nasukoro opet, te će se zauzeti, da učini dalje sve što mora s najboljom voljom i s najvećom pripravnošću.

## Političke vesti.

**Povoljnija situacija u Austriji.** Cjelokupna praška štampa se izjavila, da je položaj kud i kamo bistriji. Neki listovi pišu, ako česki sabor ne bi bio sposoban za rad, da ne će raditi ni carevinsko vijeće. Bečka „Mittags Zeitung“ pišući o nastojanju za primirje, veli, da će ipak biti moguće konstituirati česki sabor. Vlada će predložiti sve stare zakonske osnove, što ih je već u zadnjem zasjedanju predložila, a izim toga novu zakonsku osnovu o povišenju zastupničkih mandata. „Neue Freie Presse“ piše također na uvodnom mjestu, da se situacija znatno poboljšala i veli, da će barunu Bienenheru i u najgorem slučaju poći za rukom uzpostaviti mir i da će česki sabor biti sposoban za rad.

**Završetak parlamentarnih konferencija u Austriji.** U nedjelju po podne u 4 sata najdže se kod ministra predsjednika Bienenhera na okupu osim ministara Brafa i Začka zastupnici Skarda, Pacak, Mastalka, Dvoržak, Zdraski, prof Bouquoy, prof Henrik Glam Martiniz i Udžal. Ministar predsjednik im je saobčio, da će se česki sabor sazvatva 21. rujna. Pri svršetku konferencije je prof Bouquoy sa zadovoljstvom iztaknuo, da se je ipak konferencijom postigla mogućnost djelovanja českoskoga sabora, na što je predsjednik zemaljskog odbora Zdraski zahvalio ministru predsjedniku.

**Španjolski rat u Maroku.** Iz Londona javljaju, da španjolska vlada namjerava provesti mobilizaciju čitave vojske, ako situacija kod Melite ne promieni. Dosadanašnje po-

bjeđe nad Maurima smatraju se Pirhovim pobjedama, o čemu je i vlada u Madridu čvrsto osvjedočena. U Kataloniji se još neprestano tamniče buntovnici, 16.000 Katalonaca nalazi se u najvećoj biedi, te upravo jatoniče prelaze u Francezku. Državni odvjetnik svakim danom zahtjeva nekoliko žrtava za strijeljanje. — Pogovara se, da će čak i strane vlasti posredovati, da se stane na put ovoj velikoj strogosti.

## Zabuzice za Bosnom.

Sarajevski „Hrv. Dnevnik“ donosi iz Beča: Naš je izvjestitelj imao danas prigode razgovarati sa veoma upućenim licnostima o sudbini bosansko-hercegovačkog ustava, te je saznao ovo: „Iza kako je u zajedničkom ministarstvu financija bila izradjena osnova za bosansko-hercegovački ustav, ista je bila podastrija uplivnim osobama, da se izrazo o njezinom sadržaju. Nakon što se je saslušalo njihovo mnijenje, zajedničko ministarstvo financija, kao vrhovna vlast nad anektiranim zemljama, pospješilo se je, da konačno završi redakciju ustavne osnove. Čim je to bilo gotovo poslata je osnova austrijskom i ugarskom ministarstvu, da se isto izjavi o njoj. Najzanimivi točka u ovoj osnovi jest ona glede državnog položaja Bosne i Hercegovine naprama habsburško-lotriškoj kući. Anektirane zemlje po sastavljenju osnovi dobit će ustav od zajedničkog monarha na ime od cara i kralja Franje Josipa I. a ne samo od ugarskog kralja, kako su zahtjevali Magjari. Kada je osnova prispjela austrijskom ministarstvu, ovo joj nije pravilo nikakvih nepravila, ali za to je ugarsko ministarstvo namah izjavilo, da je ono provizorne naravi i da se pod ni jedan uvjet ne može upustiti u rješene jednog pitanja, koje tako duboko zasjeca u državopravna pitanja zemalja kruno sv. Stjepana. Tim je ugarsko ministarstvo vadeći se sa postojećom krizom u istinu zapriječilo proglašenje bosansko-hercegovačkog ustava. Nu pravi razlog, da ustav još nije bio podijeljen anektiranim zemljama leži u tom, što su Magjari, preko neodvisne stranke postavili zahtjev, da ustav Bosni i Hercegovini ima podijeliti jedino ugarski kralj, a ne istodobno i austrijski car. Prama tomu zahtjevu Magjari, da Habsburško-lotriška kuća bude na anektirane zemlje imati prava kao nasljednica zemalja kruno sv. Stjepana. Dalje su zahtjevali Magjari, da se u Bosni i Hercegovini ima ukiniti već kreirano mjesto jednog guvernera, a da se ima osnovati mjesto jednog bosansko-hercegovačkog bana, koji će u svemu biti podložan ugarskom ministarstvu, a koji po tom ne bi smio imati nikakva direktna saobračaja niti sa zajedničkom vladom niti sa dvornom. Prama mojim najboljim informacijama, mogu Vas uvjeriti, da su ova oba magjarska zahtjeva naišla u Beču na odučnu odpor. Ne samo to, nego odlučujući čimbenici Monarhije ne će ni da čuju za magjarski zahtjev, da ustav za Bosnu i Hercegovinu nema bit podijeljen i od austrijskog cara.

## Na adresu M. P. gospodina predsjednika pomorske vlade u Trstu.

Prošlog je srpnja c. k. kotarsko financijsko ravnateljstvo u Splitu pod br. 1170/p. izdalo naredbu, polag koje su upravitelji kontrolnih kotara financijske straže dužni određiti, da oni financijski nadzirači, koji su dodijeljeni carinarskim uređima, moraju nekoliko sati na dan vršiti drugu koju službu kod odlaza, n. pr. službu nazaranja mjesnih ulaza, privatnih skladišta i t. d. Ova bezmislena nadzornost namah izjavilo, da je ono provizorne naravi i da se pod ni jedan uvjet ne može upustiti u rješene jednog pitanja, koje tako duboko zasjeca u državopravna pitanja zemalja kruno sv. Stjepana. Tim je ugarsko ministarstvo vadeći se sa postojećom krizom u istinu zapriječilo proglašenje bosansko-hercegovačkog ustava. Nu pravi razlog, da ustav još nije bio podijeljen anektiranim zemljama leži u tom, što su Magjari, preko neodvisne stranke postavili zahtjev, da ustav Bosni i Hercegovini ima podijeliti jedino ugarski kralj, a ne istodobno i austrijski car. Prama tomu zahtjevu Magjari, da Habsburško-lotriška kuća bude na anektirane zemlje imati prava kao nasljednica zemalja kruno sv. Stjepana. Dalje su zahtjevali Magjari, da se u Bosni i Hercegovini ima ukiniti već kreirano mjesto jednog guvernera, a da se ima osnovati mjesto jednog bosansko-hercegovačkog bana, koji će u svemu biti podložan ugarskom ministarstvu, a koji po tom ne bi smio imati nikakva direktna saobračaja niti sa zajedničkom vladom niti sa dvornom. Prama mojim najboljim informacijama, mogu Vas uvjeriti, da su ova oba magjarska zahtjeva naišla u Beču na odučnu odpor. Ne samo to, nego odlučujući čimbenici Monarhije ne će ni da čuju za magjarski zahtjev, da ustav za Bosnu i Hercegovinu nema bit podijeljen i od austrijskog cara.

## Govor Vinka Belamarića

izrečen u Zadru dne 7. srpnja za osnove „Ribarskog društva“

U zadnje doba nastala je prava seoba čozotskih braćoča u naše vode. Ovi braćoči što krstare našim morem, znak su naše nemoci, a u meni potvrđuju uvjerenje, da će Italija sve prije žrtvovati, nego li ikad dopustiti, da naša vlada izagne Čezote iz naših voda. Javno je mnijenje u Italiji tako eklezirvano, da nije moguće na to ni pomisliti.

Novine, konferencije, govori i sastanci, siela i prela jasni su svjedoci, da Italija sve radi, sve dopušta i sve će dopuštavati sve dotle, dok — kako nam kaže u svom govoru Morenos — talijanska zastava ne zaleprša pobjedonosno na istočnim obalama Adrije!

Javno mnijenje u Italiji tako je žedno na Hrvate, a pohlepno za našim morem i našim obalama, da je u tu svrhu ustanovilo u Čozi uređ poseban i samostalnan, a zove se „Ufficio di tutela“ (Ured za zaštitu).

Ovaj ured postoji samo za to, da se podrži Čezote u našim vodama i da uljeva u nje-

duh ratoborni. Uzmemo li, da su duša toga ureda Belomo i Morenos, tad nam je jasno, za koju je svrhu ustanovljen.

Propitao sam se ima li ovaj ured kakav statut i da li uobće ima kakovu stalnu osnovu, a bi mi odgovoreno: Čoza je centrom talijanski ribara, koji ribaju u vašim vodama. Pošto oni od vlade traže, da im Austrija dozvoli ribanje unutar jedne morske milje, te da kao što ih je riešila poreza, rieši ih i lične dohodarine, a pošto talijanska vlada okleva, da to učini, oni hoće da predobiju i uvjere javno mnijenje u Italiji, da su oni od austrijske vlade progonojeni, a od Hrvata davljeni, te da Italija mora ua bilo koji način izpuniti svoju misiju t. j. da talijanska zastava mora da zaleprša slavodobitna na istočnoj obali Adrije!

Da taj „Ufficio di tutela“ nije nikakov ured, već samo prosto ućaklo Čozota vidi se po tome, što svaki čozotski „bragoc“ plaća istome I krunu na sedmicu. Uzmemo li, da je ukupno oko 800 bragoca tom uredu pribrojeno, a to bi bila tek polovica bragoca što ih je u samoj Čozi, ured bi primao 800 K sedmično ili 41600 kruna na godinu. Svaki Čozot mora da sad unapred ne-

reda stoja u protuslovlju ne samo sa zdravim razumom već i s naredbom 24/1. 1901. br. 14428/1900. iste financijske vlasti u Splitu i podpisane od istoga gospodina Tacconia danas dvorskog savjetnika, koja u zadnji tači zabranjuje kontrolnim upraviteljima upotrebljavati organe dodijeljene carinarskim uređima u koju mu drago službu, bez znanja glavara ureda, što je i vrlo logično.

Uvako glupih naredaba ne može izdavati čeljadje zdravih očiju i zdravih ušiju.

Treba primietiti, da ovi biedni nadzirači ne vrše samo službu organa dodijeljena carinarskom uredu, koja im je u § 91 propisa za financijsku stražu potanko označena, već moraju vršiti i službu lučkoga peljara, za koju imadu da odgovaraju oblastima pomorske vlade. Nezna li gospodin Tacconi, da je bilo financijskih nadzirača ne samo degradiranih već i svrgnutih iz službe, jer tobože da su službu lučkoga peljara zanemarili u slučaju kad se je koja nesreća na moru dogodila, izmedju kojih je dobro napomenuti onu koja se je ne baš davno pod Omišom dogodila, kad se je nadzirač P. degradirao.

Nije ni u onim slučajevima biedni ljudi postali bili žrtve zbog zvoje zanemarnosti, već radi bezmislenih naredaba, s kojima su bili toliko natovareni, da nisu mogli svuda doprieti. — Ovom prilikom ne ćemo moliti gospodina Tacconia, da on povuče svoju bezmisleni i beskorisnu naredbu o kojoj se razpravlja, već stavljamo na srce N. P. gospodinu predsjedniku pomorske vlade, e da on ovaj bezmislici na put stane. Neka nam gospodin predsjednik kaže, može li jedan čovjek vršiti 16 do 20 sati službe na dan kako je to sada nami nametnuto? Sada se od kukavnog dodijeljenog nadzirača zahtjeva da preko 8 sati stoji u službi nadziranja mjesnih ulaza i privatnih skladišta, a najmanje desetak sati pri dolazu i odlazu parobrodova i drugih ladja, primaju konstituta i t. d.

Je li ovo humanitarno moguće?  
Nekoliko dodijeljenih financ. nadzirača.

## Iz grada i okolice.

**Sazvan je pokrajinski sabor u Zadru** i to za sutra u jutro, sve na brzu ruku, na paru i baš u ovo najnezgodnije doba godine, o jemati. — Nastojat ćemo, da naše čitaoce izvjestimo o toku ovog saborisanja.

**Lična viest.** Nar. zastupnik Dr. M. Drinković krenuo je jučer po podne u Zadar.

**Pomješće za realku** uređuje se žurno, te će bit u njemu sve dokrajčeno najdalje do druge nedjelje, tako da će na 1. listopada biti podpunu pripravno za otvor nove škole. Ponovno upozorujemo čitaoce i na današnji članak o „nadzornom odboru nad učenicima.“

**Pripravljajonica za učenike,** koji misle u realku, zavedena je od pučkih učitelja gg. Novaka, Karadžole i Belamarića. Tu pripravljajonicu pohađja jutrom i popodnevom do trideset učenika.

**Članoviuia „Matice Hrvatske“** na znanje, da je ove godine zahtjev, da se članarina plaća unapried. Neka se to uvaži, i s toga nek dotičnom povjereniku gg. članovi odmah članarinu uplate, jer on mora također novac unapried odpremiti. Povjerenik je g. Josip Karadžole, puč. učitelj.

**Ribolov okrunjenog zubatca.** Od 31. srpnja do danas uhvaćeno je u „škaru“ 209 zubatca okrunjenih od kojih je 70 ženskih, a ostalo mužkih. Ukupna težina svih zubatca iznosila je 3000 kg.

**Zalostno a i sramotno.** Koliko i koliko se nije radilo sa strane lučkoga ureda i Čla-

tom mu se koja i najmanja neugodna ili protivna dogodi u našim vodama, brzojavno izvjesti ured, a kašnje pismeno, a Belomo i Morenos duša ovog ureda, starati će se, da po Italiji razglase, kako se njihova poštena braća proganjaju u nespašenim zemljama, te kako je dužnost svakog Talijana, da krene u sveti boj na obranu ujetjavane braće svoje.

Mi proti ovome ne možemo ništa, jer nemamo naše domaće vlade, kod nas se ne pazi na naše narodne interese, mi smo ovdje, da nas svak ujetjavata, a da nemamo komu da se potuzimo. Nas se dere, ekonomski ubija, a kad ustanemo da branimo svoje, onda smo buntovnici, onda se s nama postupa kao s robljem, koje ne smije da govori, koje ne smije da misli na obranu svog zavičaja i domovine.

Meni je samo jedno žao, a to je, što mi s tudjih hira stradamo ekonomski, a stradaju naši sinovi i moralno.

Svakome koji poznade čud zapuštene čozotske vižladi, koja je po sudn kompetentnih faktora bez ikakova uzgoja i najneotesanija kasta, što plovi morem, jasno je što li sve ne će oni radili na našim obalama, kad ovako podžežena

nova ribarskog povjerenstva, da se nekad zakrklji ribolov okrunjenog zubatca, te riedkosti naše, opet oživi. Iza silnog napora a i žrtava napokon je uspjelo i kako gori donosimo ove godine, kao i prošle ovaj je ribolov postao jako unosan i po ribare koristan. Rek bi da su neki zlikovci, namjerom da naškodo jadmim ribarima zubatca zavališu poštu „Škar“ velikim i ostrim kamenjem, jer ova zadnja čeliri dana ne samo da ribari ne love zubatce, nego svaki, koji zapaeše ostane ne samo bez zubatca, dali i bez mreže, koje se užasno porjagu, tako da je sam ribar K. Peřša pretpio štetu od preko 200 K, a ostali isto tako. Želiti je da vlasti poveru strogu izragu i ako se zlikovac pronadje, da bude kažnjen onako kako zasluži svaki onaj, koji radi valjda stanovitih hijra, ili časovite pohlepe nanaša štete svome iskrenjumu i upropašćuje tolike obrtnike. Moramo napomenuti da je „Škar“ jedna od najvažnijih ribarskih pošta za svakovrstno ribanje, a jedina za okrunjene zubatce.

**Kovanje novca od 2 i od 100 kruna.** Kako bečki listovi nose, dobila je državna kovaona novca nalog, da pripravi potreblto za kovanje novca od 2 i od 100 K. Komade od 2 K zamieniti će forinte i težiti će koliko dvie sadašnje kruno, to jest nešto preko 10 grama. Na jednoj strani biti će kraljeva slika, na drugoj brojka 2 K i kraljevski orao. Komadi od 100 K stupiti će kasnije u promet, te se još ne zna, kako će izgledati.

**Utopila se ludjakinja.** Jučer sa parobroda „Trieste“ od društva „Dalmatie“ pod Vrgadom bacila se u more njeka ludjakinja Debelić, koju je iz Beča pratio i vodio u ovdješnju pokrajinsku ludnicu bolničar Niko Tambaća. Kako se to desilo, da se izmakla nadzoru pratice nije nam poznato, ali je svakako čudnovato.

**Grozno zločinstvo.** U ponedjeljak po podne u 3 sata u Zadru na „Piazzeta Marina“ dogodilo se grozno zločinstvo. Neki Toni udario je u trbuš Serčicu, upravitelja pomoćnih ureda na namjestništvu, a to za to, što ga je ovaj pred koji dan opustio iz službe. Serčić je nakon nekoliko časa izdahnuo. Ovaj nemili slučaj duboko se je kosnuo cielog grada. Serčića hvala kao dobra i čestita čovjeka i Hrvata. Toni ima obitelj sa petero djece.

**Vrieme.** Danas napokon poslie toliko sumornih dana, osvanuo je liep, vedar, sunčan dan.

## Pokrajinske vesti.

**Obrtno nadzorništvo u Zadru.** Ministar trgovine dogovorno sa ministrom unutrašnjih posala povjerio je povjereniku obrtnog nadzorništva u Pulju, Guidu Maleševiću upravu novostanovljenog obrtnog nadzorništva 14. nadzornog kotara u Zadru, te imenovao gradjevno pristava Alfreda Dejaka privremenim obrtnim povjerenikom i dodielio ga ovdašnjem obrtnom nadzorništvu.

**Kako se izigravaju Hrvati kod ratne mornarice.** Za č-stnički tečaj ratne mornarice abiturijenta srednjih zavoda u Puli bio je određen broj za 18 mladića, ali su ih pozvali 37 od prijavljenih; na izpitima primili su 16 Niemaca i 2 Magjara. Iz Dalmacije prijaviše se dva abiturijenta, oba su pala. Odgovarali su dobro, pa i u njemačkom odgovarahu iz svih predmeta, matematike i drugih. Naravno, da ovoliko njemački nezna u nas ni jedan mladić, jer ako njemački i uče, ako i jest obvezni, nije im nastavni jezik. Mislimo, da bi imalo biti dosta, kada dokažu, da poznadu dobro njemački, a ostale predmete da znadu, pa to dokazali i svojim jezikom. I tako se naši mladići izigravaju kod ratne mornarice radi njemačkog jezika.

znade da u njezinoj kući postoji jedan ured za njezinu zaštitu, na čelu kojega stoji demagog Morenos, koji će svaku njihovu lopovštinu uzeti kao nevinu stvar.

Do sada se je uvijek desilo, da su Čozoti prvi više puta napali na naše ljude, a od sada će ovakovi napadaji biti na dnevnom redu.

Na nama je i na našem narodu da budemo mirni i da nas nikakva strast ne zavede, jer evo sami vidjamo danomice, da za nas nema pravice. Nije dosta što nam dotepuh krađe izpred očiju i štetiše našem blagostanju, već nam još daje i šaku medju oči, kako bi nas onestvieto, a vlada ovog dotepuh pušta da se mirno baši.

Tako dakako hoće trojci savez, tako hoće strana i domača lacmančad, koja u Čozotskoj bječvi vidi sve svoje ideale i političke aspiracije.

Da pako Čozoti nisu drugo, već prosti gusari i zapuštena kasta, to nam sam Morenos kaže u svojoj brošuri: „Le contese fra Chioggiotti e Slavi nel Litorale Dalmato-Istrianu, (jer mu je Trst i Gorica valjda očeva baština) kad veli da su: „razze non ancora civilizzate“, a da je ova „razza“ podana pijanstvu i svim drugim navadama te da nema „ne freni morali ne mate-

**Lov tunja.** Javljaju iz Kaštela, da su prošle sedmice tamošnji ribari ulovili oko 1200 glava tunja, što su zapasali u jednoj mreži, a nalazna riba bila je tolika, da im je odijela dvije mreže,

## Iz hrvatskih zemalja.

**Magjari u Bosni.** Kako „Hrvatski Dnevnik“ javlja, izišla je naredba, po kojoj magjarski jezik u bosansko-hercegovačkim srednjim školama postaje obilagan predmet. Isto tako u svim javnim uredbama tražit će se poznavanje magjarskog jezika, da se tako uzpostavi paritet s njemačkim jezikom. Da drugomu narodu budeš gospodar, treba mu u prvom redu nametnuti svoj jezik. Za ovo dobro znadu Magjari, pa je i zato tako velika njihova nasrtljivost na nas. Dužnost jest svih Hrvata, naročito zastupnika na carevinskom vieću, da protiv ove protuzakonitosti odlučno protestiraju. Narod pako Bosne i Hercegovine mora svom odlučnosti odbijati magjarske navale, ako žele sebi sreću i da se spasi jada i nezakonia, koja trpe Hrvati u Banovini. Hrvati Bosne i Hercegovine naročito sada mogu vidjeti, koliko im je držati do dr. Franka, dr. Bošnjaka i drugih frankovačkih perjanica, koji pripovijedaju u narodu, da nam od Magjara ne prieti opasnost. — Nadalje doznajemo, da će Magjari u Temešvaru osnovali banku za kolonizaciju, kojoj će biti zadaćom naseljivati Magjare u anektiranim zemljama. Listovi vele, da će biti dužnost bosanskog sabora, da se tomu prodoranju Mađara najodlučnije usprotivi.

**Hrvatski činovnici protiv željezničarskoj pragmatiki.** Pod dojmom govora velikog župana Georgijevića u Bjelovaru, koji je onako otvoreno ustao protiv željezničarskoj pragmatiki, namjerava hrvatsko činovništvo vladinih i zajedničkih ureda povesti dogovore za solidarnu akciju kod eventualnih izbora. Dosljedno ovome glasovali bi činovnici samo za takove kandidate, koji će posve otvoreno i jasno zauzeti stanovnište protiv željezničarskoj pragmatiki, a ne samo izvinjavati se kojekakvim sosterijama poput Raucha i Cuvaja.

**Izbori za gorčki sabor.** Slovenska agrarna stranka imenovala je kandidate za saborske izbore. Ti su vodje slovenskih agraraca Alojzij Strekelj i Anton Kriznič.

**Medja među Hrvatskom i Kranjskom.** Poznato je, da na medji Hrvatske prema susjednoj Kranjskoj imade zemljišta, za koje se još neznaju, spadaju li k Hrvatskoj ili Kranjskoj. Tako je još uvijek preporočno pitanje za Zumberak i za Marindol. Stanovnici tih krajeva tek moraju točno plaćati porez, ali državljanska prava ne uživaju nikakova. Ali imade još i drugih krajeva, za koje nije ustanovljeno spadaju li amo ili tamo. Tako imade prepornih točaka o medji među občinom Vidovinskom susjednom občinom u Kranjskoj Draščici, među Velikom dolinom u okrugu Krškum i Loudućem, među Čabrom i Babnim poljem kod Loža, među Prezidom i Dragom u okrugu Kočevskom, a preporno je pitanje i radi nekoga otoka u rijeci Kupi kod Kola u okrugu Črnomalskom. Između obćine Prezid u Hrvatskoj i Drage, odnosno sela Novikof u Kranjskoj postao je preporno već od segregacije. Prošli i ovu godinu činili su naši i kranjski inženiri izmjere i bavili se ustanovljenjem medje, a ovih dana uređivalo je povjerenstvo austrijsko-hrvatsko, te je konačno stvar uređilo i to tako, da smo mi na hrvatskoj strani posve zadovoljni. Predsjednikom povjerenstva s naše strane je bio gosp. Malvić, podžupan iz Ogulina. Preporno zemljište se razdjelilo u približno dvie pole, te je jedna pripala Hrvatskoj, a druga Kranjskoj.

**K sukobu u kavani „Corso“.** Teško razriješenome Mainkastu je tek nešto bolje. Ozleda

na glavi i na uhu počinje zarašćivati te će proći bez ikakvih posljedica. Što će biti sa njegovim odsječnim kažiprstom ne može se za sada još reći. Gosp. Mainkas osjeća u prstu goru bol, a to je najbolje jamstvo, da će i ova rana zacijeliti tako, da će prst ostati uporabiv. Rana dr. Reberskoga medjutim lijepo zacijeljuje, ne smeta ga ni najmanje, te će za par dana moći povoj skinuti i zamieniti ga sa manjim. Prekjučer posjetio je u posadnoj bolnici dr. Reberski poručnika Smodeka. Susretaj bio je vrlo dirljiv.

## Jan Stapinski.

(Parlamentarna skica. Napisao Miho Jerinić.)

Przjaciel ludu! — tako nazivaju poljski seljaci utemeljitelja poljske pučke stranke, sadašnjeg narodnog zastupnika Jana Stapinskoga. Osrednja stasa, mršava lica, malih očiju, nad kojim se podiglo polje visokog čela — Stapinski na prvi pogled neodaje čovjeka velike energije, muške uztrajnosti i lavovje snjelosti. Ne! — i sve dok pred tobom ne otvori usta, da mu zbere ne samo što mu srdcu čuti, već i ono što mu bistar razum trikrat promozgao, o Janu Stapinskomu nesmiješ izreći sud.

Uze trideset i šest kotarskih sudova u Galičiji Janu Stapinskomu su otvarale vrata kao najmilijemu gostu! U samoći zatvoreno, dok je pred vratima amo tamo šetao zabrinuti stražar, da Jan Stapinski nepobježe iz svoje ćelije, on je na daščari postelji stvarao u svojoj glavi osnove, uvjeren u svojoj progonojenoj duši, da i njihovo ostvarenje doniet će želje koristi polaćenom poljskom mužiku. Živo osvjedočenje vodi Jana iz tamnice među neuki i zavaravani poljski narod, da mu i nadalje pripovieda o njegovoj sretnijoj budućnosti; da ga bodri u borbi protiv vlastitih krvopijama, koji su pri zlorabljenju i gutenju seljaka bili podupirajci od svih onih faktora, za koje bi se imalo misliti, da im je prva briga nastojati oko toga, da se već jednom u zemljama zastupanim na carevinskom vieću, pomogne i biedni seljački stališi. Stapinski jezdi od sela do sela praćen od štitnika njegovih i narodnih tlačitelja, a narod poljski, već progledao, ide mu u susret i pozdravlja ga: Zdravo, prijatelju naroda! — i neosvrće se na njegovu pratnju.

Pred malo dana navršilo se dvadeset punih godina, od kada je Jan Stapinski, izvršivši dvogodišnju tamičnu, napustio pravničke nauke na lavovskoj univerzi i kao sin teškaka oca zasha kroz narod, da ga budi iz mriva sna, da mu u žile kucavice ulije novoga života, te da i on sazna da je Poljak, ravnopravan uprav svim onima, pred kojima je do taklit iz bojazni skidao kapu do crne zemlje, kao pusto roblje. Nakon subizu dvadesetogodišnje borbe, pri kojoj je Jan Stapinski naviknuo svakoj patnji i prognostivu, a za vrijeme koje borbe je Stapinski ostao mal ne samo Poljak, stupa on na šire političko polje. Kroz kratko vrijeme uvijda da u austrijskom parlamentu nekad moćno „Kolo Poljskie“ služi na zator Slavenstva tuđoj ideji; postaje on od Poljaka — Slaven i pružajući obje ruke ostaloj slavenškoj braći u zastupničkoj kući, podiže on glas u vlastitom klubu, kojim ga opominje, da Poljaci nema mjesta u Austriji uz Niemca. U parlamentu se namah za tim stvorio novi program. Sadržaja je kratkog: Tamo Niemci — amo Slaveni! Stvara taj program „Slavenstvo Uniju“, a Stapinski zahļjeva: „Kolo Poljskie“ treba da postane članom slavenskog udruženja, da se u parlamentu nadju na bojnom poprištu samo dvie sile, koje ne će nikada moći jedna drugu aništit, već koje će usljed svoje snage postignuti jednakopravnu vlast, odnosno moć kod svih rješena svakog pitanja u državi. Ta

ideja odjekla je u poljskom kolu i uzdrmla je tamo sve članove. Mnoge je već pače predo bila, dok se manjina kluba sveudilj protivio stopenju sa ostalim Slavenima u jednu celinu. To vrienje u poljskom klubu uzrok je slavenškoj obstrukciji i dok ono dvadeset poljskih nacionalnih demokrata neokrene ledja vladi i Niemcima, sve dotle ne će biti reči o radu zastupničke kuće. Niti može biti o tom govora, jer nam podloga parlamentarnom radu leži jedino u tome, da se u Austriji nesmiije ni za dlaku učiniti Slavenima krivo sa nijedne strane i nikom za ljubav. Jake se sile bore proti Stapinskijevoj ideji, ali jer je ona zahvatila tvrda korjena u srcima većine Slavena, slabi su izgledi, da će parlamentarna ladja moći odoljeti ovoj struji. Samo patnik znade odoljeti svakoj oluji. Život Jana Stapinskoga i rad za njegovo seljačvo — je otvorena knjiga puna patnja.

## Za prosvjetu puka.

U zadnje doba često se piše a i govori o prosvjeti puka kod nas. Razni se putevi pri tome biraju. Jedni uvadjaju tečajev za nepismene odrasle, drugi osnivaju pučke knjižice, treći razna društva za ekonomsko podignuće i jačanje tiela naprama onoj: „Zdrav duh u zdravu tielu“ u jednu riječ sve izgleda kao neko takmenje.

Sve je ovo dobro, sve je ovo plemenito i svake pohvale dostojno, jer nemože se ni zamisliti ušta plemenitijega do toga, kada netko radi za dobro svoga iskrenjega bez vlastite koristi. Svaka ustanova, koja se podiže u našoj zemlji za puk mora imati svrhom ili bolje uz glavni cilj njojzi namjenjen i onaj, o prosvjeti puka, t. j. mora nastojati, da mu opleneni srce, čud uptono, na način, da od njega izteše čovjeka u pravom i podpunom smislu ove rieči. Polazeć sa ovog stavovišta svake zadruge u našoj zemlji, bila to seoska blagajna, obrtna-potrošna ili ribarska, mora da ima i svoju knjižnicu, snabdjevenu djelima za puk.

Mnogi rodoljublji doduše osnovali su ovdje ondje pučku knjižnicu i obratili su se svojim prijateljima i raznim učevnim zavodima, da im daruju po koje djelo, što mnogi i učinise. Nu meni se čini, da ovo nije najbolji put.

Naš seljak riedko da zna korektno čitati, a još redje, da on razumije književni jezik, te da na prvi mah može da shvati svaku misao u knjizi, koju čita; kad pak ne može da shvati smisao svake rieči, njega to ozlovolji i baci knjigu na policu, ne videći ure, da ju povrafi onome, tko mu je dao na čitanje. S ovog razloga, mi moramo postepeno puk uvesti u čitanje djela pisanih književnim jezikom. Ovo ćemo postići, ako svaka zadruga bude snabdjevena sa nekoliko knjiga pučkog stila, a praktičnog sadržaja prama čudi i zanimaju zadrugara. Zaludu je, ako mi našemu ribaru dajemo u ruke knjigu, koja se bavi o uzgoju krmadi, kao što je opet uzaludno dati u ruke knjigu našem zagorcu, ako se ona bavi o ribarstvu. Romanima u našim seoskim pučkim knjižicama ne smije biti mjesta; ne ćemo reći nigda, ma još ne za dugi niz godina.

Da nam uspjeh bude što povoljniji, moramo prije neg podamo našemu seljaku knjigu u ruke da ga upozorimo na glavne misli u njojzi iztaknute, a kad nam knjigu povrafi, da ga onako na debelo priupitamo, što je korisnija iz nje naučio, te kako on misli s tim novim znanjem se koristiti, eventualno ako se s pročitanim ne slaže, što misli on, kako bi on to učinio ili izveo na drugi način.

Reći će nam se, da je u nas posve malo djela pisanih za puk a tako i listova. Ovo je doduše donekle i istinito, ali bi se dalo i po praviti.

Danas u našoj zemlji posluje preko 250 raznih vrsta zadruga koje sve imaju manju ili višju svoju pričuvnu zakladu.

Mi mislimo, da nema zadruge u našoj zemlji, pa zvala se ta seoska blagajna, obrtno-potrošna, ribarska, poljoprivredna, pučka, hrvatska ili srbska, a da ne može na koncu svake godine pri bilanci izvaditi iz svoje pričuvne zaklade za naobrazbu ovih članova 20 K. Kad bi sve naše zadruge ovako postupale, skupilo bi se 5000 K godišnjih. Ovaj novac morao bi se dostaviti upravi „Saveza“, „Sveze“ i „Zore“ a one, koje nepravilaju ovim sredstvima imale bi svoje doprinose dostaviti po volji jednom od ovih. „Savez“, „Sveza“ i „Zora“ morale bi izabrati među sobom jedan odbor koji bi imao, da upravlja ovim novcem, a svaki surazmjerno prama broju svojih članica i raspoloživom pričuvnom svom fondu imao bi doprijeti neku stanovitu svotu, tako, da bi se gornja svota povisila na 6 do 8 hiljada K. Ova stalna godišnja glavnica imala bi da služi za nagradu onih djela ili njihovog tiskanje, koje bi odbor sastavljane od zastupatelja gornjih sredova našao, da su najzgodnije, bilo sadržajem, bilo oblikom za puk. Djela, koja bi ovaj odbor nagradio ili tiskao pod svoj račun imala bi preći kao svojina odbora, koji bi ih kasnije tiskane razdijelio besplatno svojim članicama, a ove opet svojim drugovima. Tako isto moralo bi se podpomagati i one listove, kojima je svrha, da uzgajaju puk bilo pišući članke gospodarske, bilo da ga potiču na moralno i kršćansko življenje.

Ovim načinom mi bi kroz nekoliko godina obrskbili naš narod lepim i korisnim knjigama, koje bi on razumio, a da ne bi ni zadruge, ni pojedinci očutili nikakove tešine ni tereta.

Osim ovoga postigli bi još i to, da one ljude, koji znaju za puk napisati četiri redka probudimo iz mrtvila, te im u ruku turnemo pero, da rade na narodnoj njivi na koju su kao oraći i kopači pozvani, a to jer umiju, jer znaju, a potežoka im bijahu u tome, što ne imadjuh rala ni motike, u jednu rieč ne imadjuh sredstava, da namire troškove svoga rada, troškove tiska.

Ovo napisasmo u najboljoj namjeri, a ostavljamo starištinama naših zadruga bez razlike da razmišljaju i ako im se čini, da bi ovo se moglo izvesti, nek uzmu na pretres i na uvaženje, jer naš narod čuti potrebu koliko ekonomnog svog podignuća toliko i moralnog te intelektualnog.

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)

Vlastnik, izdavatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

Prva parna tvornica  
za bojadisanje, pranje i kemičko  
čišćenje odjela na suho

## M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao: obćna, urezna, za šetnju, kazalite i pjesone. Osim toga zastore, prostirače, rukavice od kože itd., razumije se sve u cjelini a boja se čisti pomoću stroja

**„UNIVERSAL“**

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za šibenik prima i predaje:  
**JULIO RAGANZINI**  
1. IX. Glavna ulica.

riali.“ Ipak uze sve to, kad je potreba da ih se uzpripi piše: „Questo straniero si sente padrone di fatto se non di diritto nelle acque Dalmate.“

Dakle, Cozosi su bez uzgoja, bez moralnih čustava, podani pjanstvu i t. d. a kad počnu koju mu drago lopovštinu na našim obalama onda su to najkulturniji i nevini jančići.

Kako vidite na našoj strani je pravo, a na protivnoj sila i samovoljna vlastodržica. Mi se silom protiv sili boriti ne možemo, jer silom ne razpolazemo. Naša je dužnost, da se organizujemo, da naše ribare ujedinjujemo, kako će, naprama sili i pohlepi suprostaviti razbor i svoje pravo.

Ovu ćemo svetu rodoljubnu dužnost izpuniti, ako danas svaki od nas stvori u duši svoju čvrsto uvjerenje, da su naši ribari zapušteni i da im se hoće pouke, savjeta, upute i bodrenja u njihovom težkom zvanju.

Rekao sam, da je danas na Jadranu 30.705 ribara. Uzmemo li, da je svaki drugi oženjen sa porodom, to dolazimo do zaključka, da od ribarstva većim dijelom živi do 100.000 duša, a to je 1/3 sveukupnog pučanstva naše pokra-

jinu, viditi ćemo, da od ribolovstva žive i ribarstvom se bavi 20.371 duša. Uzmemo li, da je naš svaki drugi ribar oženjen, sa porodom, tad možemo mirne duše reći, da ribarstvom se bavi i iz ribarstva žive 40.000 duša. Ovu svietu ako i nije ostavljen pukoj sudbini, ali svakako nije ni uzet u obzir, kako naše ribarstvo zaslužuje.

Ovo 40.000 duša traže od nas da im pritečemo u pomoć, traže od nas da učinimo za nje ono, što smo dužni učiniti po svojim silama; traže od nas, da ih skupimo u jedno jato, pitajući od nas da provedemo njihovu staležku organizaciju, te da tako stvorimo jaku ribarsku flotu, koja će moći odoliti nezasiťnoj poždriživosti naših prekomorskih susjeda, ali dušmana susjeda.

Mi ćemo se odazvati njihovu pozivu i njihovo vapaju, ako danas odlučimo osnovati veliko ribarsko društvo, koje će obuhvaćati cijelu pokrajinu.

Za ovo dva su nam puta.

Prvi bi bio taj, da bez obzira na jur obstojeće ribarsko „Austrijskoga društvo“ u Trstu, osnujemo mi naše u Dalmaciji, ali ja ne bih bio

za to. Ja sam radje za ovaj drugi put, koga hoću, da vam protumačim.

Kad se je osnovalo otrag 22 godine „Austrijskoga ribarsko društvo“ u Trstu, te se stalo pod pokroviteljstvo N. V. nadvojvode Karla Stepana, nije se ni pomislilo na osnuće posebnog društva za Dalmaciju.

Danas kod odlučujućih faktora prevladalo je mnjenje, da bi Dalmacija mogla imati, dapače morala imati svoje posebno ribarsko društvo, a a najskoli sada od kada je kod nas proglašen kao uredovni hrvatski jezik.

Pošto dakle odlučujući faktori tome niesu protivni, mi bi imali naše ribarsko društvo konstituirati i onda doći do nagodbe ili prijateljskog razdjeljenja izmedju nas u Dalmaciji i onih u Istri, Trstu i Gorici.

Na dio današnjih imovine društva mi imamo podpuno pravo.

Današnja imovina „Austrijskoga društva“ u Trstu iznosi 146.305,56 K i to:

Pričuvni fond	17712 — K
Zakladna jubilarna „Franje Josipa“	4800 —
Kod ribara na bezkamatnom zajmu	54951,93 —

Vriednote četirjuh ronilačkih sprava . . . 3214,38 K

„ glibodera na paru . . . 22562,50 „

„ „ motor . . . 9194,88 „

„ „ peskiere u Siparu . . . 800 — „

Na podmiru blagajne . . . 33069,87 „

Ukupno 146305,56 K

Ova imovina imala bi se po mom mnjenju porazdijeliti u 2 diela, od kojih jedan dio imao bi pripasti nama. Na ovo imamo pravo bilo da se dieli po dužini obale, bilo po broju ribarskih ladja ili onog društvenih članova. Tako isto u napred podporu, koji ovom društvu daje ministarstvo trgovine u iznosu od 10.000 K godišnjih i ono poljudjelstva u iznosu godišnjih K 800 imalo bi se podijeliti u 2 diela od kojih jedan dio pripadao bi nama. Ovakova razdioba morala bi slediti sve dotle, dok ministarstvo ne prizna naše novo društvo kao takovo i ne odredi mu posebnu dotaciju.

Ovo, što bi imali mi primiti od društva u Trstu, naravno nebi bilo sve u gotovu, pošto bi morali uzeti na sebe i dužnike, koji više nebi bili dužni Trstu, nego nama.

(Svršit će se.)

## HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA - PODRUŽNICA - ŠIBENIK.

### BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prc metu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke poslove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednime. Devize se preuzimaju najkulatnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

### DIONIČKA GIUVNICA

K 1.000.000

Prilučna zaklada i pritičci K 150.000.

Centralna Dubrovnik - - - - -  
- - - - - Družnica u Splitu i Zadru.  
Priskrbiljuje zajmome uz amortizaciju kotarima, obćinama i javnim korporacijama.

### MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srećke, valute, kupone. Prodaja srećaka na obroćno odplaćivanje. Osjeguranje proti gubitku kod zdriebanja. Revizija srećaka i vrijednostnih papira bezplatno. Unovćenje kupona bez odbitka.

### ZALAGAONICA

daje zajmome na rućne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulatnije uvjete.

58-52

## CEMENT

tvornice Portlandcmenta iz Splita, dobiva se kod mene i to uz cienne za 100 kg, franko obala Šibenik:

Za kolikoće sastojće se od 3 do 5 vagona po K 3-90.

Za kolikoće sastojće se od poć do 3 vagona po K 4-

Na male kolikoće po K 4-50, franko magazin.

Prazne vreće moraju se kroz rok od 30 dana franko nazad povratiti, inaće račun 50 filira po komadu.

Jamććć za taćnu i brzu poslugu biļježim se sa

osobitim šćovanjem

Sime Tarle,  
trgovac.

## Nov dućan.

Javljam p. n. obćinstvu, da sam sućelice kuće gosp. Difića u Varošu otvorio dućan mješovite robe sa prodajom pilanog drva za peći.

Ciena drva K 2-60 za 100 kg, na kuću K 2-80 za 100 kg.

Preporučujuć se s poštovanjem 3-3

Šibenik, 8. rujna 1909. A. KAPITANOVIĆ.

## Najboljom

trajnošću odlikuju se ćetvorine za peći glasovite tvornice Mitscherling u Saskoj, jer namušaju sasvim svaku drugu vrst opeka i jer su najradje traženi od svih pekara pod imenom:

### „Ćetvorine Chamotte“

po K 1-10 komad s protegama 28/ 28/5 cm. Ove ćetvorine podavaju kruhu i dvopeku redovitu vrućinu, te ga ni najmanje ne prigore; uslov, s kojega su najbolje peći na glasu. — Ne pucaju ni pri najnijem grijanju ili ohlađenju. — Traju po prilici tri godine makar uz neprestajnu radnju.

Izključivo skladište za Dalmaciju: 19—25

Tvrđka Faust Juchiostru — Šibenik.

## Hotel „Sokol“ Drniš traži sobaricu

koja ćć podjedno služiti goste na stolu.

Uvjeti: stan, hrana, 20 kruna i dobra ruka.

2 VILIM MILETA.

## Sasvim badava svakomu

## ura sa lancem

Da našu tvrđku kao i naše nove žepne ure za gospodu i gospodje objavimo, razšijemo svakomu uz pripisanu K 1— za troškove (takodjer u poštanskim markama) krasnu uru sa lancem i naš ilustrovani cijenik.

Pišite odmah na tvrđku:  
HEINRICH WEISS,  
Beć 99. Poštanski pretinac. 25—26

## Restauracia „Sidru“

prvog reda

ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

Ćast mi je obznaniti cijeneno obćinstvo, da se u mojem lokalu toće izabrana vina, kao: dalmatinsko, istrijansko, bijelo, desert, refosco i t. d., te dobro poznato pivo Sarajevsko. — — — Kulinja je domaća prve vrsti, koja je obskrbljena u svako doba toplim i mrlzim jelom. — — — Objed I. reda K 1; II. reda 72 fil.

Naznaćiti mi je osobito, da se moja jela priugotavljaju samo sa naravnomo masti.

Preporučuje se velesćovanjem

Strika Antun.

39—52

## Restauracia „Sidru“

prvog reda

ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

## ŠIRITE

„HRVATSKU RIEĆ“!

## HRVATSKA TISKARA DR. KRSTELJ I DRUG

Skladište tiskarnica za ŠIBENIK (DALMACIJA). Papira. Moderno uređena knjigovćznica.

P. n.

Hrvatska tiskara u Šibeniku namjerava izdati za tekuću godinu 1910.

### ZIDNI KALENDAR

koji ćć biti velićine 50x70 cm., a biti ćć izradjen na liepoj i gladkoj hartiji i u više boja.

Srednim kalendara zauzeti ćć kalendarski dio, a ostalo prazno mjesto ustupiti ćć pojednim poduzććima za oglašćivanje.

Posto ćć se kalendar štampati u više hiljada primjeraka, a razaslati kao reklamnu u sve krajeve naše monarhije, drżimo, da ćće ovo za svakoga biti vrlo zgodna prilika kojom bi svoj proizvod preporučiti mogao.

Za oglas, koji zauzima prostor od 4x7 cm., plaća se 4 K, za 4x10 6 K, za 6x12 10 K, a za prostor od 8x14 12 K.

Sve upite i naracbe valja slati samo pismeno na dolepoćpisanu tiskaru.

Oglast se primaju najdulje do 1. studenoga o. g.

S poštovanjem

HRVATSKA TISKARA (Dr. Krstelj i drug).



## Tiskovi za groždje Tiskovi za voće

popravljeni sa dvostrukim tlakom za rućno tjeranje te sa prstenastim i kraćunastim zaporom.

### Gnjećila i runila za groždje

### Gnjećila za voće

najnovije, trajne i izvrsne konstrukcije, kao takodjer

mašine za priredjivanje krme, sjećkalice, sjećkalice za repu, mlinovi za krupicu (trnjanje), parila za krmu, vitla, medjuumetci

iz tvornice gospodarskih strojeva i lijevaonice željeza:

Franz Eisenschimmel et Comp., Raudnitz a. E.

Trgovaćka centrala

FRANZ MELICHAR, RUDOLF BÄCHER

BEĆ, III/2, Löwengasse 37.

Obširni katalogi šalju se badava i franko. — Traće se solidni zastupnici i preprodavaoci. Kod kupovanja valja se ććuvati od patvorina.

4-9

I. hrv. tvornica voštanih svieća Vlad. Kulića u Šibeniku.